

РЕГІОНАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ САКРАЛЬНОГО ТУРИЗМУ

У статті розглянуті проблеми розвитку сакрального туризму в Тернопільській області. Окреслені економічні проблеми інфраструктурного забезпечення розвитку туристичної галузі в регіоні.

Ключові слова: туризм, сакральний туризм, інфраструктурні і культові об'єкти.

The article deals with the problems of sacred tourism development in Ternopil region. The economical problems of infrastructure maintenance of tourism sphere development in the region are outlined.

Key words: tourism, sacred tourism, infrastructure and religious objects.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Розвиток туристичної галузі є важливою складовою розвитку господарського комплексу багатьох регіонів України. В останні роки увага туристів до об'єктів сакрального туризму зростає, особливо в Тернопільській області. Остання, завдяки Почаївській Лаврі і Маріїнському духовному центру в с. Зарваниця Тербовлянського району, стала своєрідною релігійною „меккою” не лише для православних християн та греко-католиків, але й для тих, хто цікавиться сакральним мистецтвом, культовими об'єктами, пам'ятниками історії і культури.

Однак недостатній розвиток інфраструктурних об'єктів у Тернопільській області, який мав би забезпечувати привабливість сакральних об'єктів, не сприяє реалізації потужного потенціалу для розвитку сакрального туризму.

Подолання наслідків економічної кризи в багатьох регіонах України, особливо в депресивних, значною мірою залежить від ефективного використання місцевих рекреаційних ресурсів, розвитку сфери обслуговування, створення сприятливого інвестиційного клімату, всебічної підтримки інноваційних проектів.

Серед рекреаційних ресурсів Тернопілля істотно виділяються сакральні та історико-культурні ресурси, які мають велике пізнавальне значення для розвитку духовності життя населення. Ефективне використання цих ресурсів сприятиме розвитку туристичної галузі, яка спроможна задовільнити духовні потреби туристів і давати значні доходи в місцеві бюджети. Окрім того, розвиток туризму дозволить підвищити рівень зайнятості населення, а також стимулювати самозайнятість місцевих жителів. Створення додаткових робочих місць в цій галузі сприятиме підвищенню рівня життя населення, що є пріоритетним завданням соціально-економічного розвитку регіонів.

У контексті викладеного, перспективною умовою розвитку сакрального туризму в Тернопільській області є розвиток сучасної інфраструктури, об'єкти якої мають забезпечити комфортні умови обслуговування подорожуючих. Для ефективного розвитку сакрального туризму в області необхідно реконструювати транспортні комунікації до рівня, який відповідав би європейським стандартам. Не менш важливим є реконструкція діючих і будівництво нових готельно-ресторанних комплексів зіркового типу.

Нині розвиток транспортного сервісу, сучасних систем зв'язку фахівці розглядають як необхідну умову функціонування туристичної галузі. Варто зазначити, що серед сакральних туристів, як правило, переважають особи старших вікових категорій. Тому організація належного медичного обслуговування, транспортна доступність медичних установ, відіграють ключову роль в організації обслуговування туристів.

Таким чином, розвиток сакрального туризму в Тернопільській області залежить насамперед від його інфраструктурного забезпечення, яке ще не сприяє перетворенню туризму в ефективну галузь господарського комплексу регіону. Власне, не тільки окреслення проблем розвитку сакрального туризму, але і шляхи їх вирішення на даний час відзначаються особливою актуальністю.

Методологічною основою даного дослідження є розгляд туристичної галузі,

передусім сакральний туризм як складова господарського комплексу регіону. Важливим методичним підходом є дослідження просторової організації об'єктів сакрального туризму, виявлення сучасного стану інфраструктурного забезпечення туристичної галузі. Практичне значення для розвитку сакрального туризму має виявлення першочергових потреб в інфраструктурних об'єктах для належного обслуговування туристів, визначення вузлових центрів організації туристичного бізнесу.

Аналіз досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання проблеми. Сакральний туризм є одним з найдавніших видів туризму. Більшість наукових публікацій висвітлювали розвитку цього виду туризму в зарубіжних країнах. У кінці ХХ ст. і на початку ХХІ ст. тема сакрального туризму привернула увагу багатьох вітчизняних вчених, публіцистів, фахівців, бізнесменів. Про це свідчать публікації в наукових виданнях і засобах масової інформації. Для подальшого розвитку сакрального туризму велике значення має розвиток автомобільного шляху, об'єктів соціальної інфраструктури, а також відповідно науково-методичних розробок для успішної реалізації програм розвитку цього виду туризму.

Виклад основного матеріалу дослідження. На сучасному етапі особлива увага в Україні приділена розвитку туристичної галузі і окремих видів туризму. Туризм займає дедалі вагомніше місце як галузь економіки, яка здатна істотно впливати на ріст валового внутрішнього продукту країни. Інтелектуалізація суспільного розвитку зумовлює посилення пізнавальних потреб більшості населення, потреб в духовному збагаченні. Збільшення матеріального достатку окремих верств населення дає їм змогу подорожувати, витрачаючи значні кошти на задоволення своїх інтелектуальних потреб. У цьому контексті чи не найбільшу роль відіграє сакральний туризм, який ми розглядаємо дещо ширше, аніж релігійний туризм. Варто відзначити, що релігійний туризм знаходиться в основі сакрального туризму. У релігійному туризмі основними учасниками є віряни тих чи інших конфесій (Ватикан, Лурд, Фатіма, Мекка, Лхаса і т. д.). Економічні можливості заможного населення, їх бажання глибше пізнати сакральні об'єкти, сакральне мистецтво, архітектурні пам'ятки культових споруд, відомі місця, пов'язані із зародженням тих чи інших релігій, значно розширюють поняття «релігійний туризм», який поступово трансформувалася в сакральний (лат. sacer (sacri) – священний) туризм. Останній набув потужних масштабів у зв'язку з бажанням вірян відвідати місця зародження християнства, ісламу, буддизму і т. д.

Тенденція зростання кількості вірян, які бажають взяти участь в туристичних поїздках до священних місць спостерігається у всіх країнах і також в Україні. Паломництво до святих місць в нашій країні щорічно зростає. Численні потоки туристів відвідують Києво-Печерську Лавру, Почаївську Лавру, Маріїнський духовний центр, Святогірську Лавру та інші церковні святині. Варто зазначити, що сакральний туризм в Україні зростає чисельно за рахунок іноземних туристів і особливо за рахунок вихідців з української діаспори. При цьому зростання масштабів участі іноземних громадян, а також вихідців з діаспори стримується відсутністю належної інфраструктури, яка відповідала б сучасним вимогам.

Для розвитку сакрального туризму Тернопільська область має унікальні можливості. На її території знаходяться два центри світового значення: Почаївська Лавра і Маріїнський духовний центр.

Почаївська Лавра розташована в Кременецькому районі на півночі області на віддалі майже 100 км від м. Тернополя; с. Зарваниця, в якому знаходиться Маріїнський духовний центр – на віддалі 60 км в південно-західного напрямку від м. Тернополя. Таке розміщення цих святинь в певній мірі ускладнює їх транспортну доступність. Відсутність залізничного сполучення робить автомобільний транспорт єдиним видом перевезення туристів. Звідси першою проблемою у розвитку сакрального туризму є реконструкція автомобільних доріг Тернопіль–Кременець–Почаїв і Тернопіль–Золотники–Зарваниця. Віддаль від Тернополя до сакральних центрів дає змогу здійснити одноденні тури.

Відсутність в цих духовних центрах сучасних готельно-ресторанних комплексів звужує можливості організації багатоденних турів. Під час таких турів можна було б запропонувати туристам оглянути пам'ятки культової та історичної архітектури Кременця, Підгірців, відвідати озеро святої Анни (9 км від Кременця). Оскільки і Почаїв, і Зарваниця не мають залізничного сполучення з Тернополем, який мав би бути центром організації турів

по святих місцях, необхідно вишукувати інвестиції для потужної реконструкції автошляхів. Така реконструкція має супроводжуватися будівництвом придорожніх об'єктів автосервісу, закладів харчування і відпочинку, першої медичної допомоги, поштового і електронного зв'язку. При цьому важливо в проектах реконструкцій автошляхів, насамперед Львів–Тернопіль–Хмельницький, Тернопіль–Кременець–Почаїв, Тернопіль–Золотники–Зарваниця передбачити розміщення об'єктів інфраструктури згідно з європейськими стандартами.

Механізм залучення інвестицій для створення потужної туристичної інфраструктури має базуватися на прогресивному національному законодавстві, що гарантувало б інвесторам недоторканість приватної власності, вільний обіг отримання прибутків, можливість створення підприємницьких структур різних форм власності.

Одним з найважливіших шляхів залучення інвестицій є відновлення довіри меценатів області до банків, будівельних компаній і до державних органів влади. Всім відомо, що населення області має великі кошти, які могли б бути залучені для фінансування реконструкції діючих об'єктів туристичної інфраструктури і для будівництва нових.

Важливим етапом у реалізації програми розвитку автомобільних комунікацій є запозичення досвіду зарубіжних сусідів. Це стосується насамперед використання передових технологій будівництва і реконструкції автомагістралей, а також досвіду залучення інвестицій, приватного вітчизняного капіталу.

Розроблена Програма розвитку туризму в Тернопільській області на 2009-2012 рр., яка затверджена рішенням Тернопільської обласної ради від 12.06.2009 №607 передбачала виділення майже 6 млн. грн. для її реалізації і лише 584,5 тис. грн. з небюджетних джерел. Однак цих коштів недостатньо для реалізації цієї Програми.

Оскільки термін дії Програми завершується, постає питання про необхідність розробки нової Програми, в якій окремим підрозділом необхідно виділити заходи щодо розвитку сакрального туризму.

У нову Програму розвитку сакрального туризму доцільно включити заходи щодо впорядкування місцевих культових споруд, відвідування яких можна передбачати програмою багатоденних турів. Так, у туристичних маршрутах для туристів, які відвідують Почаївську Лавру можна запропонувати відвідування таких культових об'єктів, як Свято-Богоявленський Кременецький монастир, заснований в 1636 р. У цьому монастирі функціонували філія Київської академії, а також „братська друкарня”. На нашу думку, для туристів, які подорожують до Почаївської Лаври, варто пропонувати відвідування Збараського замку, замку у смт Вишнівці, Кременецького замку, гори Бони і гори Божої в Кременці. На шляху до Почаєва такі населені пункти як Збараж, Вишнівець та Кременець можна розглядати як центри обслуговування туристів.

При організації сакрального туризму не варто ігнорувати такий чинник як конфесійна структура регіону. Так, християни православної віри надають перевагу Почаївській Лаврі. Вони мають змогу відвідати в Кременці Свято-Богоявленський жіночий монастир і Свято-Духівський скит – чоловічий монастир в Кременці.

Серед об'єктів сакрального туризму заслуговує уваги православних християн Церква Воздвиження Чесного Хреста, яка збудована в 16-17 ст. (м. Тернопіль, вул. Над Ставом), церква Різдва Христового – 1602 р. (м. Тернопіль, вул. Руська, 22), церква Воскресіння Христового – 1530 р. (в смт Вишнівець Збараського р-ну), церква Святого Миколая – 1575 р. (с. Колодно Збараського р-ну), церква Святої Покрови – 1643 р. (с. Ст. Почаїв, Кременецького р-ну).

Туристичний маршрут для християн греко-католицької віри, який пролягатиме з Тернополя через Золотники до Зарваниці і на зворотному напрямку через Терєбовлю – Микулинці. На шляху до Зарваниці, туристи окрім Маріїнського духовного центру можуть відвідати церкву Святого Миколая, збудовану в XVI ст. в м. Терєбовля, Струсівський печерно-скельний монастир (м. Струсів Терєбовлянського р-ну), а також культові споруди смт. Микулинці (Тернопільський р-н).

У Тернопільській області є багато сакральних об'єктів, що будуть цікавими для християн греко-католицької віри. Розробляючи туристичний маршрут для греко-католиків, потрібно врахувати географію сакральних об'єктів, які здебільшого знаходяться в

центральных, південних і західних районах області. Так, заслуговують на увагу чоловічі монастирі в м. Бережани, м. Збараж, м. Зборів, м. Чортків, м. Тернопіль і жіночі – в с. Колодіївка Підволочиського, с. Язловець Буцацького, в с. Драганівка Тернопільського, смт Микулинці Тереховлянського районів. Для римо-католиків можна пропонувати відвідання костелів в м. Збараж, костела святих апостолів Петра і Павла (1620 р.) і Святої Трійці (1554 р.) в м. Бережани.

Для розширення пізнавального інтересу християн туристам можна запропонувати маршрути, які б могли включати відвідування місця знаходження чудотворних ікон, місць перебування відлюдників, джерел з цілющою водою, місць мощей святих, а також меморіального комплексу патріарха УГКЦ Йосипа Сліпого в с. Заздрість Тереховлянського району.

Особливістю розвитку сакрального туризму на Тернопільщині є наявність великої кількості руїн фортець і замків (15) та пам'яток регіональної архітектури (6).

При розробленні і організації туристичних маршрутів варто було б пропонувати туристам, окрім сакральних пам'яток, ознайомитися з об'єктами, що мають велике історичне значення, пам'ятками культури і природи. В області залишились будівлі колишніх синагог в смт. Гусятин і м. Підгайці. Для туристів, які сповідують іудаїзм, варто пропонувати відвідування цих об'єктів, що сприяло б росту туристичного іміджу області.

Значна кількість об'єктів сакрального характеру знаходиться в Чортківському, Борщівському, Буцацькому, Гусятинському районах. Враховуючи географію транспортної мережі області вважаємо оправданим розвивати потужності інфраструктурних об'єктів м. Чортків, який має переваги перед іншими районними центрами. Через Чортків проходить залізнична колія Тернопіль – Чернівці, а з Чернівців на Одесу в Румунію, Болгарію. У Чорткові краще розвинена готельно-ресторанна мережа, сервіс медичного, побутового і технічного обслуговування. Місто займає вигідне розташування стосовно інших районних центрів південної частини області.

Нині в області розгорнуто підготовку фахівців з туризму в Тернопільському національному економічному і Тернопільському національному педагогічному університетах. Випускники цих ВНЗ мають змогу займатися організацією туристичного бізнесу в області, але при цьому варто звернути увагу на включення в навчальні плани спеціальності “туризм” вибіркових дисциплін, які дали змогу поглиблювати знання майбутніх фахівців з специфіки окремих видів туризму.

Розвиток туристичної галузі в області потребує фахівців з обслуговування туристів. Тому в професійно-технічних училищах потрібно розвивати підготовку спеціалістів у сфері послуг, які б на сучасному рівні забезпечували комфортні умови проживання і відпочинку туристів з урахуванням їх вікових, національних, релігійних особливостей.

Висновки. Враховуючи викладене можна окреслити ключові аспекти розвитку сакрального туризму на Тернопільщині.

1. Тернопільська область має духовні центри світового значення і велику кількість культових та історичних пам'яток, що доцільно розглядати як основу розвитку сакрального туризму.

2. Сакральні об'єкти області належать Українській Греко-Католицькій Церкві, Українській Православній Церкві Київського патріархату, Українській Православній Церкві Московського патріархату, Римо-Католицькій Церкві, що необхідно враховувати при організації туристичних груп.

3. При організації туристичних маршрутів потрібно зважати на географію сакральних об'єктів.

4. Розвиток туристичної галузі в області вимагає реконструкції автомобільних шляхів загальною протяжністю не менше 150 км, а також їх облаштування закладами побутового, технічного і медичного сервісу.

5. Забезпечення дотримання європейських стандартів у функціонування туристичної галузі потребує підготовки відповідної кваліфікації кадрів.

6. Організація туристичного сервісу має враховувати національний, віковий, статевий, професійний склад майбутніх туристів.

7. Розвиток туристичного бізнесу потребує значних інвестицій. Оскільки можливості держави поки що обмежені, видається доцільним вироблення механізмів залучення коштів вітчизняних інвесторів, що має гарантувати держава відповідними законодавчими актами.

8. Назріла необхідність відновлення і реставрації фортець, замків. Для цього варто розробити механізм залучення приватного капіталу для реставрації пам'яток історії і культури, сакральних об'єктів, а також їх оренди на тривалі терміни.

Література

1. Береза Г. Тербовлянщина. Рідний край / 5 клас. Географія району 8-9 кл. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2004. – 96 с.

2. Бурма Василь. Привиди старих замків. Тернопіль: Видавничий дім “Вільне життя”, 2011.

3. Головка Г. Святині мальовничої Тернопільщини // Краєзнавство. Географія. Туризм. – 2006. – №14-15. – С. 37-41.

4. Ільницький В. Стародавня Тербовля. – Львів, 1962.

5. Ковальчук М. Тербовлянський замок // Галицька брама, 1996.

6. Кралюк П. Почаїв – місце святості: Славетна обитель віри на Тернопільській землі // День. – 2005. – 21 жовтня. – С. 8; День. – 2005. – 28 жовтня. – С. 8.

7. Огієнко І. Свята Почаївська лавра: науково-популярна література/ Іван Огієнко,; Укл., авт. передмови Микола Тимошик,; Фундація ім. Митрополита Іларіона (Огієнка) "Запізніле ворття". – К.: Наша культура і наука, 2004. – 440с.

8. Програма розвитку туризму в Тернопільській області на 2009-2012 рр. Затв. рішення Терноп. обл. ради. 17.06.2009, №607.

9. Ричков П. Почаївська Свято-Успенська лавра: монографія/ Петро Ричков, Віктор Луц., – К.: Техніка, 2000. – 136 с.